

Τὰ περασμένα λοιπὸν στοὺς φρόνιμους ἀνθρώπους χρησιμεύουν μόνον γιὰ νὰ θεωροῦνε τίς κακοβαλάδες ποὺ ἐκοντάφανε καὶ μπορέσουν νὰ τίς ἀποφεύγουν εἰς τὸ μέλλον γιὰ νὰ μὴ ξανασκοντάφουνε στὶς ἰδί- ες. Γιὰ ὅλα τῆλλα τὸ ζήτημα τῶν περασμένων, γιὰ κείνους ποὺ ἔργο των ἀποκλειστικὸ δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ δουλειά, εἶναι ἀνωφέλετο καὶ πολλὰ φο- ρὰς μάλιστα ἐπιζήμιον γιὰτὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ πα- ραμελιέται τὸ προσεκτικὸ καὶ ἥρεμο ζήτημα γιὰ τὰ ἐρχόμενα.

Βέβαια πὼς οἱ φταίχτες σὲ κάθε ὑπόθεση ποὺ ὑπάρχουνε τέτοιοι, πρέπει νὰ βρίσκονται καὶ νὰ τι- μωροῦνται. Ἄλλὰ πρέπει νὰ βρίσκονται ὅταν ἔλθῃ ὁ καταλληλὸς καιρὸς.

Ἄλλὰ γιὰ τὴν Κρήτη, ποὺ ἡ ἐθνικὴ τῆς ὑπόθε- ση εὐρίσκεται ἀκόμη ἀπάνω σὲ ἀνακμίνενα κάρβουνα, ὅχι μόνον δὲν εἶναι ὁ καταλληλὸς καιρὸς τώρα γιὰ τέ- τοια πράγματα, ἀλλὰ μποροῦνε μάλιστα νὰ φέρουνε καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς καὶ τὸ θάνατό τῆς.

Ὅσοι εὐρίσκονται ὄξω ἀπὸ τὴ Κρήτη, μποροῦνε νὰ συζητοῦνε ὅσο θέλουνε καὶ νὰ γράφουνε ὅ,τι θέ- λουνε γιὰ τὴν Κρητικὴ ὑπόθεση. Εἰς ἐκείνους ὁμως ποὺ εὐρίσκονται μέσα στὸ νησί τῆς Κρήτης, τὸ με- γάλειτερον καλὸ ποὺ ἔχουνε εἰς τὴν παρούσα περί- στωση νὰ κάμουνε εἰς τὴν Κρητικὴ ὑπόθεση, εἶναι νὰ ξεχάσουνε ἐντελῶς τὰ περασμένα καὶ νὰ μὴ φέρ- νουνε ποτὲ στὴ μέση τὴ συζήτηση των.

Ποῖος ἔφταιξε καὶ ποῖος δὲν ἔφταιξε, ποῖος εἶχε δίκιον καὶ ποῖος εἶχε ἄδικον, ποῖα μερίδα ἐργάσθηκε καλὰ καὶ ποῖα ἐργάσθηκε κακὰ, γι' αὐτὰ τὰ πράμ- ματα ὅποιοι ἔχει πετριωτισμὸ καὶ φρόνητη ἀπάνω του βλέπει πὼς δὲν εἶναι καιρὸς τώρα. Καὶ καιρὸς μόνον εἶναι νὰ ξεχάσουμε τὰ περασμένα καὶ τίς δια- φορὰς μας καὶ τὰ μαλώματά μας καὶ ἡ μιὰ μεριά καὶ ἡ ἄλλη καὶ νὰ ἐνωθούμε καὶ νὰ ἀδερφοθώμε πάλι μὲ ἀντρίστητικὴ εὐλοκίνοια, καὶ ὅλοι μὲζὶ νὰ βοηθήσουμε στὸ νέο ταξίδι ποὺ θὰ κάμουνε καὶ στὶς νέες φουρτῶνες ποὺ θὰ τραβήξουνε. Διότι κανεὶς δὲν εἶναι πιστεῦσας ποὺ νὰ μὴ βλέπῃ ὅτι δυστυχῶς ἡ Κρή- τη ἔχει ἀκόμη καὶ ταξίδι καὶ φουρτῶνες ἴσως νὰ τραβήξῃ ὥστε ποὺ νὰ φθάσῃ στὸ λιμάνι ποὺ ἀπὸ χρόνους καὶ κειροὺς ξαμῶνει. Ἄλλῳς, ἀλλοίμονο καὶ τρισαλλοίμονο σὲ μὰς εἴαν ἀρχίσουνε τίς γρίνιες καὶ τὰ φαγώματα μεταξὺ μας, ἐνῶ εἴμαστε ἀκόμα στὰ μέσα τοῦ πελάγου καὶ περικυκλωμένοι ἀπὸ κιν- δύνους δεξιά καὶ ἀριστερά.

Ὡστε ποὺ νὰ τελειώσῃ τὸ ταξίδι μας δὲν ἐπι-

τρέπεται καμιὰ μεταξὺ μας διαφωνία, καμιὰ μετα- ξὺ μας ἔχθρητα, καμιὰ μεταξὺ μας διαίρεση. Αὐτὸ μὰς λείει καὶ ἡ τιμὴ μας καὶ τὸ συμφέρον μας. Καὶ εἴαν δὲν τὸ κάμουνε αὐτὸ, οὔτε τίμιον θὰ εἴμαστε, ὅ- σον καὶ ἂν θὰ θέλουμε νὰ κάμουνε τοὺς τίμιους, οὔ- τε τὸ συμφέρον μας θὰ γνωρίζουμε.

Δ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΓΥΝΑΙΚΑ

«Οὐ ποιήσης σεαυτῷ εἰδωλον . . .»

Πλάστης κ' ἐγώ, πῆρα ἀπ' τὴ γῆ τὸ ταπεινὸ τὸ χῶμα
Κ' ἐπλάσα ἐσὲ τρισόμορφον γυναῖκα. Μὲς στὸ στόμα
Φιλῶντας σε σοῦ στάλαξα μὲς, στάθειαν σου στήθη
Τὸ θησαυρὸ ποὺ ἐκρυβα μὲς σῆς καρδίᾳς τὰ βόθθη,
Στὶς ἀδιανὲς καὶ ἀψυχες τίς κόχες τῶ ματιῶ σου
'Εβόθισα τὸ βλέμμα μου (καθρέφτη τῆς ψυχῆς μου)
Καὶ φῶς οὐράνιον φάτησε λαμπρὸ τὸ πρόσωπό σου,
Κ' ἐφρέξες ἄστρο φωτεινὸ στὴ νύχτα τῆς ζωῆς μου.
Σὲ βόθθη ἀπάνω σέσησα χρυσὸ, κ' ἐρωτεμένον,
περήφανον γιὰ τὸ ἔργον μου, πιστὸς καὶ θαμπωμένον
γονάτιον καὶ οὐρόντας μὲ σεβασμὸ μπροστὰ σου,
'Εφτά φορὰς ἐκρίστηκα στὸ τίμιον ἰσὸνά σου.
Μὴ ἀλλοίμονο κουράστηκα καὶ σφάλισα τὰ μάτια
Στὸν ὕπνον, καὶ σὴν ἐξύπνησα, τὸ πλάσμα τῶ χεριῶ μου
Λάσπη 'χε γίνῃ σὴν καὶ πρὶν, γρημίστηκε κομμάτια,
Καὶ μὲ τὸ χέρι σκέπασα, τὰ δυὸ, τὸ πρόσωπό μου.

Γ. Σ. ΖΟΥΦΡΕΣ

ΕΝΑΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ (*)

Ο ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἐκεῖνος ποὺ θὰ θελήσῃ νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ, ἄς εἶναι καὶ παραστικὴ, στὴ σύγχρονη φιλολογικὴ κίνηση τῆς Ἑλλάδος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σταματή- σει στὸν Κωστῆ Παλαμᾶ ἢ καλύτερα, μπορεῖ κα- νεὶς σκεδὸ νὰ βεβαιώσῃ πὼς τὸ ὄνομα τοῦ σπου- δαίου ποιητῆ συμβολίζει, αὐτὸ καὶ μόνον μὲζὶ μὲ τὴ διανοητικὰ προσπάθεια στὰ τελευταῖα εἴκοσι χρό- νια, καὶ ὅ,τι φανερώθηκε ἀληθινὰ νέο στὸ μοιραῖο ζετούλιγμα τῆς νεοελληνικῆς ποίησης.

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, πρῶτα ἀπ' ὅλα καλλι-

(*) Σημ. τοῦ «Νουμά». Τὸ ἄρθρον αὐτὸ γράφτηκε ἀ- ποκλειστικὰ γιὰ τὸ «Monde Hellenique» καὶ δημοσιεύτη- κε στὰ 44 καὶ 45 φύλλο του, στὴν ἐπιφυλλίδα.

τέχνης καὶ ἡρωικισμὸς μὲ κριτικὸ πνεῦμα, βαθιὰ με- λετημένος, δὲ μίλησε παρὰ στὴ διάνοια καὶ γι' αὐ- τὸ δὲν ἐνδιαφέρει παρὰ μέτρια τὴν εὐαισθησία τὴν αἰσθηματικὴν. Αὐτὸς εἶναι κ' ἕνας λόγος ποὺ πολλοὶ ἀπ' τοὺς συμπατριῶτες του δὲν μποροῦν νὰ τὸν παραδεχτοῦνε γιὰ καθαφτὸ ποιητῆ, ἔτοιμον πιστὰ νὰ ὑπακούσει στὴς καρδίᾳς του τίς ὁρμὰς καὶ στε- νοχωρημένο στὸν περιορισμένο τρόπο τῆς ἐκφρασης ποὺ θὰ τοῦ ὑπαγόρευε τὸ ἀζύγιαστο τῆς ἐμπνευ- σης. Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς προτιμᾷ καθόλα νὰ τήνε ζυπνᾷε τὴ συγκίνηση τῆς διάνοιας μὲ τίς φωτεινὰς σύνθεσες καὶ μὲ τίς τολμηρὰς παρατήρη- σεις στὰ βαθειὰ μυστήρια, τὰ καὶ πάντα καινούρια, τῆς ὠραιότητος.

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς μελέτησε τὸ Γκαίτε καὶ ἴσως εἶναι σ' αὐτόνε δυστύχημα ποὺ ὁ θάνατος τὸν ἐχώρισε ἀπὸ τὸ φίλον του, τὸ δαιμόνιον Κρυστάλλη. Τίποτα δὲν μπορεῖ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὴς τίς ψυ- χικὰς ἐπικοινωνίας, ποὺ χρειάζονται γιὰ τὴν προ- τοιμασία στὶς μυστικὰς ἐνώσεις τοῦ λόγου. Ὁ Κρυ- στάλλης εἶχε μέσα του τὸ αἶσθημα ποὺ ἐπιτρέπει στὸν ποιητῆ νὰ παίρνῃ κατευθείαν τοὺς ρυθμοὺς τοὺς ἀπὸ τῆς Φύσης τίς φωνὰς, γιὰ νὰ ξεπηδάει μὲ μιὰ ἀπὸ τὸν πραγματισμὸ ὅλο τὸ ἰδιανικὸ τὸ ἀφάν- ταστο γιὰ τοὺς βέβηλους.

Ἀφοῦ, ξεχώρισε ἀμέσως ὅ,τι βρισκότανε μεγάλο καὶ ὑπέροχον μέσα στὸ εἰδυλλιακὸ καὶ ἄγνόν τραγοῦ- δι τοῦ νέου Κρυστάλλη, βέβαια ἔπρεπε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ νὰ διατηρήσῃ τὴ συγκίνηση, καὶ γι' αὐτὸ θέλησε ν' ἀριερώσῃ στὴ μνήμη τοῦ φτωχοῦ συντρό- φου του τόσες ὠραίας σελίδες. Ὅσο γι' αὐτόνε, «τὸ χελιδόνι τοῦ Μάρτη» (ἔτσι τότε λείει) ἔπρεπε νὰ ζήσῃ μὲς στὸ θαυμασμὸ τῶ συγχρόνων καὶ νὰ εἶνα παράδειγμα ἀδερφικῆς ἀγάπης ποὺ μένει γιὰ τὸ συγγραφεὶ τοῦ Τάφου ὁ μεγαλύτερος τίτλος δόξας.

*

Τρεῖς σταθμοὶ ξεχωρίζουν τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴ δη- μοτικὴν στὴν Ἑλλάδα: Τὸ Ταξίδι τοῦ Ψυχάρη, ἡ Τέχνη τοῦ Βασιλικοῦ, ἡ Μεταφράση τοῦ Βαγγέλιου τοῦ Πάλλη, κ' οἱ ταραχὲς ποὺ ἀκολούθησαν τὴν ἐποχὴν ποὺ συσταίνοντα ἡ Ἐταιρία τῆς Ἑθνικῆς Γλώσσας *).

* Σημ. τοῦ «Νουμά» Ὅτι συστήθηκε ἡ Ἑθνικὴ γλῶσσα δὲν ἔγινε καμιὰ ταρχή, συστήθηκε κ' ἐδοθεε ὀλωσδιόλου ἀτάραχ. Ταραχὲς γινώσκωνε ὅταν παίχτηκε ἡ Ὁρέστεια στὸ Βασ. θέατρο, μεταφρασμένη στὴ δημοτικὴ.

πολιτισμένους ἀκόμα λαοὺς ἰδέες σύθολες καὶ μπερ- δεμένες (*). Ζητᾷς πάρα πολλὰ, ἂν ἀπαιτεῖς πὼς ἔπρεπε ἀπὸ τότες οἱ Ἕλληνες νὰ ὠφειληθοῦν τὰ μα- θήματα τὰ πορίσμη ἀπὸ τῶν ἄλλων λαῶν τῆ γλωσ- σικὰ καὶ λογοτεχνικὰ ἱστορία.

Μήτε πρέπει νὰ παρακαταδικάζονται οἱ Ἕλ- ληνες γιὰ τὸ τόσο μελετημένον κ' ὑπερβολικὸν σπρώ- ξιμο τῆς καθαρῆς πρὸς τὴν ἀρχαία ποὺ χαρα- χτηρίζει ἀφ' ἑσῆς τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τὸν ζετυ- λιγμὸν κατὰ τὸν πρὶν αἰῶνα (*). Τέτιες ἀρχαιοπε- τριῆς δὲν ἔλειψαν μήτε ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς Ἑβρώπης μήτε κἀν ἀπὸ μὰς τοὺς Γερμα- νοὺς—ἂν καὶ, ἐννοεῖται, πούθενά δὲν παρατεντώ- θηκαν, ὡς σὲ τίτιον μάρκος μήτε τόσο συστηματικὰ.

Ἄ θὲς ὁμως σωστὰ νὰ καταλάβῃς τὴ σημερινὴ θέση, πρέπει τώρα νὰ λογαριάσῃς ἀκόμα καὶ τοῦτο. Οἱ ῥωμαϊκὰς ντοπιολαλιὰς φύλαξαν καθόλου τὴν κα- τασκευὴν τοὺς ὅπως τὴν εἶχαν αἰῶνες πρὶν ὡς τόσο

7) Ὁ Βλακᾶς εἶχε καθαρότατην ἰδέαν. Τὸ γράμμα του ποὺ ξανατύπωσε ὁ Κρούμπαχος τὸ ἀποδείχθη.
8) Μὰ πὼς; δὲν πρέπει νὰ καταδικάζονται μήτε ἐιδι- κοὶ γλωσσολόγοι καθὼς τὸν Χαντζίδακιν ποὺ ἀκόμα τώρα σπρώχνουν πάντα τὴν καθαρῆς πρὸς τὴν ἀρχαία;

μὲ τὸν ξαπλωμὸ τῆς παιδείας ἀπὸ τὸν καιρὸ τῶν Τούρκων, λέξες κάθε λογῆς χῶθησαν μέσα τους ἀπὸ τὴν ἐπίσημη γραφτῆ. Μὰ καὶ πάλι μὲ ὅσα τῆς ἱστο- ρίας τῆς Καθαρῆς πρὸς εἴπαμε, τὸ χάσμα τὸ με- ταξὺ τῆς καὶ τῶν ντοπιολαλιῶν στὸ γενικὸν κατᾶν- τησε φυσικὰ ἀκόμα πλατύτερον (*). Ἡ γραφτῆ, ὅπως βασιλεύει στὰ γραφεῖα, στὸν τύπον, στὴν ἐπιστήμη κτλ., δὲν εἶναι—ὅπως δὲν εἶναι κανεὶς λαοῦ— κατὶ ὀλότερον ὁμοίμορφο, παρὰ ὡς σὲ μιὰ γραμμὴ ἀλλάζει κατὰ τὸ γραφεῖα καὶ τὸ ἀντικείμενον. Τώρα, ὡς πρὸς τὴν καθημερινὴν λαλιὰ τῶν γραμματισμένων μέσα στὶς χώρες, στὴν ἀρχὴ παραξενεῖται ποὺ ἔλλοι βεβαιώνουν πὼς μιᾶζει πολὺ τῆς γραφτῆς—ἀφοῦ καὶ πῆγασε ἀπὸ τὴ γραφτῆ, ὅπως προσθέτουν— καὶ ποὺ ἄλλοι ἀντίθετα τονίζου πὼς κανεὶς ποτές του δὲ μιλεῖ ὅπως γράφει, πὼς σωρὸς συστηματικὰ τῆς γραφτῆς (μερικὸι τύποι κ' ἀπειρεὲς λέξες) δὲν ὑπάρ- χουν παρὰ στὸ χαρτί καὶ στὰ ρητορικὰ δίχως νὰ περνοῦν ἄλλη φορὰ καὶ τῶν πιὸ σοφῶν τὰ χεῖλια, πὼς ἡ συνηθισμένη τῶν γραμματισμένων γλῶσσα ὡς

πρὸς τὰ σπουδαῖα βρίσκειται ἀκόμα ἐντὸς τοῦ κύ- κλου τῆς ἀπλοικῆς λαλιᾶς κτλ. Τὸ σωστότερον κ' ἀληθινὸν εἶναι φυσικὰ τοῦτο, πὼς ἡ κοινὴ ἀφτὴ γλῶσσα παντοῦ ἀνεβοκατεβαίνει ποικιλώτατα, τὸ συμμορφωτικὸ τῆς ὁμως πάντα μένοντας τέτιον ὥστε εἰ χώρες παντοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Τουρκία νὰ συναγρικιοῦνται δίχως καμιὰ δυσκολία (*). Κι' ὁ τύπος ἀφτὸς, μὰς λέν—τουλαχιστο πλάγιον— πῆ- γασε ἀπὸ τὴ γραφτῆ παράδοσιν. Γιατὶ στοὺς και- ροὺς ὅτα βλάστησε καὶ ξάπλωσε, κάθε Ῥωμιὸς μά- θαινε πρῶτα νὰ μιλεῖ ὅχι στὸ σχολιὸν, παρὰ στὸ γονικὸν τοῦ σπιτί. Τώρα, ἂ φανταστῆς μιὰ μεσιανὴ φτιασμένη μὲ τὸ μέσο τῆς κοινῆς χωρατικῆς λα- λιᾶς, εἶναι φανερὸ πὼς ἀφτὴ στὸ δέκατον ἔνατον αἰῶνα ὡς σήμερον παντὰ ἀλαργεῖται ἀπὸ τὴ δημοτι- κὴ πρὸς τὴ γραμμὴ τῆς ἐπίσημης γραφτῆς (Δίς

10) Γραμματισμένοι κ' ἀγραμματοὶ, ἀφεντὰδες καὶ δοῦλοι, χώρες καὶ χωρὶκ, κῆμποι καὶ βουνα, παντοῦ στὴν Ἑλλάδα καὶ Τουρκία, ἐξαφῶντες λιγώτατα μέρη—ἴσως σήμερον καθαφτὸ κανεὶς—συναγρικιοῦνται φυσικώτατα. Μὲ τὴν ἐφκολώτερον συγκοινωνία καὶ τὴ μεγάλη τοῦ Ῥωμιοῦ ἀγάπη πρὸς τὰ ταξίδια μαρφέθηκε μιὰ κοινὴ δημοτικὴ καὶ ξάπλωσε πρὸς παντοῦ.